

Uluslararası T rk  Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/2 2022 s. 632-643, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

GAZİANTEP TÜRKÜLERİNE YANSIYAN KÜLTÜREL ÖGELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Filiz METE*

Muhammed ŐERBETÇİ**

Ümmügülsüm CANDEĞER***

Geliş Tarihi: Kasım, 2021

Kabul Tarihi: Mayıs, 2022

 z

Türk halkının yüzlerce yıllık kültürel birikimini aktardığı halk edebiyatının sözlü geleneğinden olan türküler oldukça önemli ürünlerdir. Detaylı incelendiği vakit türkülerde, hayatın bütün boyutlarının ve hayatı algılayış felsefesinin billurlaşmış numunelerini görmek mümkündür. Türk insanının yaşadığı her dönem ve her yerde türküler, onların müşterek sesi olmuştur. Türküler önemli kültür taşıyıcılarıdır ve aynı kültürü paylaşmak kuşaklar arasında kaynaşma, yakınlaşıp bütünleşmeyi getirecektir. Bireyle ataları arasında bağ oluşturan türküler bu anlamda bireyi yaşadığı toplumun kültürüne uyum sağlamaya hazırlar. Bireyler kültürünü türküleriyle  z mser. Bu çalışmanın amacı, türkülerin işlevlerini incelemek, y re türkülerini derlemek veya sınıflandırmak değil, kültürel ögelerin t rk lere yansımaları sadece bir Şehir (Gaziantep) kaynaklı türkülerde takip etmektir. Bu amaçla yörenin türküleri incelenerek kültürel  zelliklerin ifade edildiği dizeler  rneklendirilmiştir.

Anahtar S zc kler: Gaziantep, kültür, kültür aktarımı, t rk , kültürel  geler, türkülerde kültürel  geler.

A STUDY ON THE CULTURAL ELEMENT THAT REFLECTED IN GAZİANTEP FOLK SONGS

Abstract

Folk songs from the oral tradition of folk literature, which convey the cultural heritage of the Turkish people for hundreds of years, are also very important products. When examined in detail, it is possible to see crystallized samples of all dimensions of life and the philosophy of the perception of life in the folk songs. In every period and everywhere Turkish people lived, folk songs have been their common voice. Folk songs are important cultural carriers and sharing the same culture will bring cohesion, convergence and integration between generations. In this sense, folk songs that create a connection between the individual and his ancestors prepare the individual to adapt to the culture of the society he lives in. He absorbs his culture with his folk songs. The aim of this study is not to examine the functions of folk

* Do . Dr.; Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, T rk  Eğitimi ABD., filizmete@hacettepe.edu.tr

** İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi,  zel Kurum, muhammeds@msn.com

*** Do . Dr.; Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih B l m , ummugulsuncandeger@osmaniye.edu.tr

songs, to compile or classify local folk songs, but to follow the reflection of cultural elements on folk songs with only one city (Gaziantep) originated folk songs. For this purpose, the folk songs of the region were examined and the lines in which cultural characteristics were expressed were exemplified.

Keywords: Gaziantep, culture, cultural transmission, folk song, cultural elements, cultural elements in folk songs.

Giriş

Türk halk edebiyatı bizim ortak millî ve manevî değerlerimizi, yaşantımızı, dilimizi, inancımızı, duygu ve düşüncelerimizi ortaya koyan öz varlığımızdır ve bizi birbirimize bağlayan, ortak geçmişimizi anlatan ürünleri barındırmaktadır. Türk insanının yüzlerce yıllık tarihî seyri ve toplum hayatı bu ürünlere nakış nakış işlenmiştir. Toplum ve kültürle ilgili araştırmalarda başvurulacak en etkili kaynaklardan biri de halk edebiyatı ürünleridir. Sözlü gelenekte oluşup kaynak kişisiyle anılan ancak yıllar öncesinden günümüze kadar uzanan yolculuğunda çoğunlukla üretene kaybolursa da halka mal olan, çağdan çağa veya yöreden yöreye değişimlerle bazen zenginleşip gelişen bazen de bozulmalara uğrayan ama daima uyumlu bir ezgi eşliğinde söylenip dinleyeni diyar diyar dolaştıran halk şiirleri olarak ortaya çıkan halk türküleri; müzik ve Türk Halk Edebiyatı kapsamında yer alır. Türk kültürü ve yaşayışından izleri en özgün ve samimi şekilde yansıtan türküler zengin ve değerli hazinelerdir.

Türkünün *Türk*'i sözcüğünden türediği, Türk sözcüğüne eklenen Arapça -î ekinin iyelik için kullanıldığı ve Türk'e has anlamına geldiği, zamanla da sözcüğün *türkü*'ye dönüştüğü yaygın olarak kabul edilmektedir (Bekki, 2004, s. 25). Gerçekten de türkülerde, hayatın bütün boyutlarının ve Türkün hayatı algılayış felsefesinin billurlaşmış numunelerini görmek mümkündür yani Türk'e ait ne varsa türkülerine işlenmiştir. Ancak yöreden yöreye yayılırken türkülerin sözlerinde ve ezgilerinde birtakım değişiklikler olduğu, bazen bu farklılıkların türküyü derleyen veya okuyan kişilerden kaynaklandığı bazen de ezgi veya sözlerin bizatihi kaynak kişiler tarafından değiştirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yıllar öncesinde yakılan türkülerin geniş yayılma alanları ve aradan geçen uzun zaman düşünüldüğünde ilk kaynağına ve şekline ulaşmanın her zaman mümkün olamayacağı bir gerçektir.

Türkülerin vezin, yapı ve ezgilerine göre gruplandırılmaları konusunda belirgin çizgiler olsa da konularına göre gruplandırılmaları bir türkünün birçok konuyu barındırabilme özelliğinden dolayı farklılıklara neden olabilmektedir. Yakıcı (2007, s. 211) türkülerin sınıflandırılmasını vezinlerine, yapılarına, konularına ve ezgilerine göre gruplandırıp konularına göre türkü tasnifini şu başlıklara göre almıştır: 1. Aşk/sevda konulu, 2. Gurbet/ ayrılık, hasret konulu, 3. Beşik / bebek / çocuk türküleri / ninniler, 4. Ölüm türküleri / ağıtlar, 5. Tören (düğün / kına / gelin alma / güvey türküleri – Bayram türküleri), 6. Asker / Askerlik, 7. Hapishane, 8. Olay (Tarihi ve sosyal olaylar), 9. Beslenme ve yiyecekleri konu alan, 10. İş ve meslek hayatıyla ilgili, 11. Övgü, 12. Yergi / Alay / Eleştiri, 13. Şikâyet, 14. Eğitici / Öğretici, 15. Arzu / İstek, 16. Dini / tasavvufi nitelikli, 17. Oyun türküleri.

Türkülerin konularına göre sınıflandırılmasındaki alt gruplar incelendiğinde, insana ve insan yaşamına dair her şeyi kapsama alanına aldığı görülmektedir. Bu çalışmanın çıkış noktası kültürel öğelerin Gaziantep olarak kaynaklara geçen türkü dizelerinde yer alan ifadelerini incelemek ve ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; türkülerin işlevlerine ayna tutmak, yöre türkülerini derlemek veya sınıflandırmak değil, kültürel öğelerin türkülere yansımaları Gaziantep türküleri üzerinden örneklendirmektir. Bu amaçla, Repertuar Türküleri

Külliyatı (<https://www.repertukul.com/>) sitesinden faydalanılarak kaynağı Gaziantep yöresi olarak geçen toplam 166 adet türkü metni incelenmiş ve kültürel öğelerle bağlantılı dizeler seçilmiştir.

Kültür

Kültür, ait olduğu toplumun hayatı, hayata bakış açısı, olayları algılayış tarzıdır. “Kültür toplumsaldır, tarihseldir, öğrenilip aktarılması gereken bir kalıttır, işlevseldir, birlik içinde çokluk-farklılık demektir, devingen ve değişkendir” (Turan, 1990, s.20). Bu bağlamda, hem soyut hem somut hem de çok yönlü bir kavram olduğu için kültürü bütün hâlinde tanımlamak zordur. Ancak, kısaca müşterek kabullerimizin kültürel kimliğimizi oluşturduğu söylenebilir. Kültürel kimliğimiz atalarımızın mirası ve gelenek, görenek, sanat, bilgi, inanç, düşünüş, anlayış, ahlak kısacası yaşama dair maddi manevi değerlerimizin bütünüdür ve bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında “kültür” olma özelliği kazanamazlar (Kolaç, 2009, s. 20).

Her toplum kendi kültürüyle anılır ve milletleri millet yapan, onları birbirinden ayıran özellikler barındırır. Bir toplumun varlığını özgün olarak sürdürebilmesi için ise kültürel devamlılığını sağlaması ve gelenek göreneklerini gelecek kuşaklara aktarabilmesi gerekir. Ancak günümüzün küreselleşen dünyasında toplumların kendilerine has kültürel öğeleri zamanla giderek popüler dünya kültürlerinin etkisine maruz kalmış, özünden kopup âdeta değer kaybına uğramaya başlamıştır. Oysa toplumlar veya bireyler yaşantıları yoluyla kültürün müşterek kabul görme gücüne yönelik bilince ulaştıklarında kültür, “eriştirici ve dönüştürücü gücüyle bir toplumun kutsalını oluşturur” (Şenocak, 2019, s. 45).

Anlaşılabacağı gibi, atasından toruna kalan kültürel miras somut, soyut neredeyse hayatın her alanını kapsamaktadır. Hatta bu mirasın sadece yerel değil, aynı zamanda dünya mirası olduğunu anlayan insanoğlu küresel anlamda korunmasına dair uluslararası organizasyonlarla koruma tedbirleri alınması gereğini duymuştur. Bu konuda dünya çapındaki etkili çalışmalarıyla tanınan “UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) kültürel çeşitliliğin potası ve sürdürülebilir kalkınmanın güvencesi olarak kabul edip somut olmayan kültürel mirasla ilgili bozulma, yok olma gibi ciddi tehditlerin olduğuna dikkat çekerek Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni oluşturmuş, adı geçen sözleşmede “somut olmayan kültürel mirasın” özellikle belirttiği alanlardan birincisi de: a) somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar olarak belirtilmiştir (Millî Folklor, 2005, s. 164). Bu bağlamda, kaynağı bilinen veya zaman içerisinde anonimleşen; bazen çağdan çağa ve yöreden yöreye değişimlere uğrayıp aslını yitirip değişse de daima özelliğini koruyan; içten ve zarif ifadeleriyle Türk toplumunun ruhunu yansıtan, hikâyeler anlatan ve mutlaka bir ezgi eşliğinde söylenen halk edebiyatının (sözlü geleneğin) kapsamında yer alan türküler, somut olmayan kültürel mirasımızın korunması gereken özgün unsurlarından biridir. Geleneğin gücü, üretmiş olduğu türkülerde kendisini göstermektedir (Küçük, 2012, s. 1157).

Türkü

Türküler, sözlü halk geleneğinde oluşarak gelişip, zamana ve yayıldığı yöreye göre içeriğinde veya biçiminde değişiklikler (zenginleşme, bozulma veya kırılmalar) olabilen ve daima bir ezgiye koşularak söylenen şiirlerdir (Boratav, 1969, s. 162). Geleneksel müziğin en

yaygın türü, kolektif sözlü geleneğin ürünü olan ve birçok varyantta bulunan türkü, bir milletin kimliğini aktarır ve zihniyetini yansıtır (Mukhitdenova, 2016, s. 3204). Halk edebiyatının bu ezgili ürünleri, her ne kadar birey kaynaklı olsa da toplumsal etkilenme ve ortak kabulleniş gerektirdiği için aslında toplumun dünya görüşünü, derdini, neşesini, zevkini, inancını, karşılaştığı olaylar karşısındaki ruh hâlini anlatır. Bu bağlamda, insan varlığının ihtiyaçlarından olan sanat dallarından müziğin ve edebiyatın ortak ürünü olan türkülere toplum kabullerinin sanatsal dışı vurum yollarından biridir denilebilir. Türk milleti; vatan topraklarını hep türkülerle nakışlamış, memleket ahvalini hep türkülerden sormuş, duygularını hep türkülerde aşıkâr etmiştir (Güneş, 2010).

Somut olmayan kültürel mirasın kendisini yaşatan insanlar ve bağlamlarla birlikte 'değişim' ve 'dönüşüm' geçirdiği (Basat, 2013, s. 63) bilinmektedir. Kültürel miraslarımızdan olan halk türkülerimizin yıllar içerisindeki değişimleri de kaçınılmazdır. Ancak bir gerçek unutulmamalıdır ki türküler, yıllar boyunca süzülüp gelen geçmişimizin izlerini barındıran, bizi bugünlere getiren tarihî ve sanatsal vesikalar hükmündedir. Bir toplumu var eden özellikler, en doğal biçimiyle çoğunlukla türkülerinde yer bulur. "Yüzyıllardan beri halkın gönlünden diline, dilinden gönlüne damıtıla damıtıla âdeta bir damla zehir veya bir damla panzehir olan türkülerimiz, bizim en mühim tarihî vesikalarımız, ruh ve gönül dünyamıza dair en zengin belgesellerimiz olmuştur" (Aydoğdu, 2010). Türküler, Türk insanının yüce ruhunu yansıttığı gibi yöresel giysilerini, yemeklerini, mekânlarını da anlatır.

Türk halkı türkülerinde yürek yangını, feryadını, sevincini, acısını dile getirmiş; filizlenen sevdasını, sırlarını paylaşıp içini dökmüş, yüreğini tüm içtenliğiyle ortaya koymuştur. Türk insanının yaşadığı her dönem ve her yerde türküler, onların müşterek sesi olmuştur. Yüreğini açar türkülerinde, hem de öylesine içten ve samimi açar ki Türk insanının âdeta yüreğinin içini görürüz. Etki ve kalıcılık, olayın kendisinden ziyade olayı ve bireyin davranışlarını yönlendiren iç mantığın etkili ve kalıcı bir dille ifade edilebilmesidir. Bu bağlamda, en samimi, öz ve saf hâliyle gönül dilinde konuşmalardır türküler. Ailelerin evlenmelerine onay vermediği Antepli bir delikanlıyla, başkasıyla evlendirilen Ermeni güzeli bir kızın imkânsız sevdası büyüdü ezgisiyle birleşip, *Bahçalarda mor meni/ Verem ettin sen beni/ Nasıl verem olmayım/ Eller sarıyor seni/ Ben sana yandım gelin/ Yanağı allı gelin/ Gaziantep yolunda/ Öldürdün beni gelin.*ⁱⁱ dizelerinden daha içten ve güzel nasıl anlatılabilir ki?

Bir coğrafyada yaşanmış geçmişi ve yaşayan topluluğun ruhunu bugüne taşıyan esintilerini yörenin türkülerinden ilmik ilmik çözümlenmek olasıdır. Türküler, binlerce yıllık gelenekleri, savaşları, inanışları, saf ve temiz sevdaları, nesilden nesile taşıdığı gibi beşikten mezara insanı ilgilendiren her türlü konuyu kapsamaktadır. Bu bağlamda, türküler bir başka deyişle Türk Halk Müziği eserleri Türk milletinin maddi ve manevi değerlerini barındıran millî kültürünü, yaşanmışlıklarını, kahramanlık ve hayatta kalma mücadelelerini yansıtan önemli ve kıymetli ürünlerdendir. "Bütün sözlü kültür yaratımları gibi her halkın türküsü de ancak ait olduğu kültür içinde bir anlama ve işleve sahiptir" (Mazırık, 2017, s. 240). Bireyler içine doğdukları toplumun kültürü içerisinde yetişir ve onu içselleştirip sosyalleşerek topluma dâhil olurlar. Türküler önemli kültür taşıyıcılarıdır ve aynı kültürü paylaşmak kuşaklar arasında kaynaşma, yakınlaşıp bütünleşmeyi getirecektir. Bireyle ataları arasında bağ oluşturan türküler bu anlamda bireyi yaşadığı toplumun kültürüne uyum sağlamaya hazırlar.

Gaziantep Türkülerinde Kültürel Öğeler

Güçlü, zengin ve saygın bir uygarlığın dili olan türkülerin dili, yalın ve doğal halkın konuştuğu Türkçedir. Kullanılmaya kullanılmaya zamanla unutilan öz Türkçe birçok kelime barındırmaktadır türküler. *Gannede gan titirer/ Yürekte can titirer/ Gece üryamda gördüm/ Bütün azem titirerⁱⁱⁱ* diyen Gaziantep türküsündeki şişe, cam bardak anlamına gelen ‘ganne’ sözcüğü günümüzde herkes tarafından bilinmese de hâlen Gaziantep halkının günlük hayatında kullanılmaktadır. Korunmayı hak eden, yazı dilinden düşmüş yüzlerce öz Türkçe sözcük, türkülerde ve sadece Anadolu insanının konuşmalarında hâlâ kullanımını sürdürerek hayatta kalmak için direnmektedir.

Bir şehrin (Gaziantep) hikâyesini, halkının sesiyle yıllara yayılıp bugünlere ulaşmış türkülerindeki ipuçlarından anlamak mümkündür. Her yerde olduğu gibi Gaziantep’liler de “hayatındaki mağduriyeti, yaşadığı mahrumiyeti, tevekkülündeki mazlumiyeti, tavrındaki mahcubiyeti, aşkıdaki masumiyeti, gönlündeki muhabbeti, hayalindeki saadeti, iç dünyasındaki samimiyeti, heyecanındaki kudreti, ruhundaki asaleti, sevdasındaki iffeti, kalbindeki ülfeti, kızgınlığıdaki hiddeti, öfkesindeki şiddeti ve duygularındaki haşmeti” (Güneş, 2010) türkülerine yansıtmıştır.

Bir bölgenin mimari yapılarıdaki ve sosyal yaşamdaki değişimlerini de türkülerdeki ipuçlarını izleyerek anlamak mümkündür. İşte *Hayatta oturmuş darı gavurur/ Halına bakmadan burun gıvırır/ Gelinlere ken^{iv} eder oğlan doğurur*” diyen Gaziantep türküsü de onlardan biridir. Türküde geçen ‘hayat’ aile bireylerinin ortak kullanımına sunulan üstü açık bir avludur. Bir başka türküde geçen *Evlerinin urğu tahta daraba^{vi}* dizeleri de avlunun, evin içini gizleyen tahta perdelerle çevrili olduğunu anlatmaktadır. Eski Antep evlerinin mimari yapısı, sosyal yaşamdaki geniş aile düzenine uygun olarak dede, nine, oğullar, gelinler, torunların beraber yaşadığı için çok odalıdır ve bütün odalar ‘hayat’ adı verilen bu avluya bağlıdır. Ailenin ekmek yapma, yemek pişirme, çamaşır yıkama gibi ihtiyaçları kadınlar tarafından bu avluda hep beraber yapılır. Baba evin reisi olsa da ev içindeki işler kaynana tarafından idare edilir ve gelin kaynana çekişmeleri de “*Gelinlere ken eder oğlan doğurur*” örneğindeki gibi türkülere konu olur.

Duygu durumuna göre anlamlandırılan türküler, dinleyenlerde benzer duygusal çağrışımlar uyandırdığından toplumu birleştirici güce sahiptir. Türk milletinin yurdunu savunurken gösterdiği birlik beraberlik ruhu, eğlence kültüründe de kendini göstermektedir. Ayrıca, müziğin dolaylı olarak da türkülerin bireylere sıkıntılardan kurtulma yolu sağladığı çalışmalarla tespit edilmiş bir gerçektir. Anadolu insanı acılarını paylaştığı gibi sevinçlerini, mutluluklarını paylaşır ve eğlenme ortamlarının vazgeçilmezi yine yöre türküleridir. Böylece, gelenek göreneklerimiz, kültürümüzün taşıyıcısı türküler süregelen kültürel kalıplarımızın da devamını sağlamaktadır.

Türk halkının binlerce yıllık kültürel birikimi de türkülerinde en yalın hâliyle yer almaktadır. Bütün bir ulusun sesidir, yerel ve millî değerlerin birleştiği yerdir. Türkülerin bir toplumun devamı için kültürü nesilden nesile aktarım görevi bulunmaktadır. Geçmişin sesi, mesaj taşıyan iletişim aracı, atalarımızla bağlantıdır. “Türkü, bu yurdun tapusudur” (Tokel, 2010). Bu bağlamda, yeni kuşaklarda topluma aidiyet duygusu oluşturabilmek için halkın sesi olan halk türkülerıyla kulaklarının doldurulması gerekmektedir.

Kültürel mirasımızın bir parçası olan, evlenmeden önce yapılan kına gecesi ritüelini, *Ver kınayı gidelim*^{vii} diye türkülerine de yansıtmıştır Gaziantep halkı. Kısa bir süre sonra doğup büyüdüğü evine veda edecek gelin kızın genellikle hüznün ve sevinci bir arada yaşadığı kına gecesinin, *Kınayı getir aney/ Parmağın batır aney/ Bu gece misafirem/ Yanında yatır aney* diye ifade eden ve ezgisiyle büyüleyen Gaziantep türküsünden daha içten ve güzel bir ifade ile anlatımı yoktur. Öyle ki yurdun neresinde yapılırsa yapılsın kına gecelerinin vazgeçilmezi olmuştur. Ayrıca ölmek üzere olan gencin vasiyet tarzı isteklerini dile getiren *Nişanlım güzeldir de kirve Mehmet Bey alsın*^{viii} ve sevdiği başkasına gelin edilen kızın ardından ağlayan delikanlının dert yanmasını içeren *Gardaş yanarım kirve yanarım*^{ix} diyen türkü dizeleri Gaziantep'te hâlâ çok önem verilen kirvelik geleneğinin değerini ortaya koymaktadır. Gaziantep şehri geleneklerine bağlılığını yaşantısıyla sürdüren yörelerdendir.

Halk edebiyatının sözlü gelenekler kapsamında yer alan türküler, bize asırlar öncesinden başlayarak tarih boyunca Türk milletine has yaşanmışlıklarla oluşan kültürel kimliğin genetik kodlarını sunmaktadır. Millî birliği sağlamak, toplum yapısını çözümleyebilmek ve bugünün sorunlarına çözüm yolları üretebilmek için, özellikle gelişmiş ülkelerde halk şarkıları, detaylı boyutlarda incelemelere tabi tutulmaktadır. Örneğin Carney (1998) "Music Geography" adlı çalışmasında, 1973 yılında Amerikan kültüründeki uzamsal-zamansal süreçleri daha iyi anlamak için halk müziği üzerine çalışmalar yapılması çağrısında bulunan seçkin kültür coğrafyacısı Wilbur Zelinsky'nin (1973), müzik coğrafyası üzerine daha fazla araştırmayı desteklediğinden; müzik coğrafyasının kültürel coğrafyanın yeni bir alt alanı olarak doğduğundan ve son yıllarda müziğin mekânsal ve çevresel boyutlarında göze çarpan miktarda araştırma yapıldığından bahsetmektedir. Ayrıca, müziğin coğrafi kültürel öğelerle ilişkilendirildiği (Travenor, 1970; Drum, 1971; McLeay, 1994; Kong, 1995; Kong, 1996; Waterman, 1998 vb.) daha birçok çalışma mevcuttur.

Kültüründen uzaklaşan bir toplumun özgün olarak varlığını sürdürebilmesi neredeyse imkânsızdır. Geleceğin inşası ancak geçmişin temelleriyle sağlamlaştırılabileceği için ait olduğu toplumun ruhunu temsil eden halk türküleri, elbette başvurulacak en yalın ve hakiki belgelerden olacaktır. Anonim halk edebiyatının sözlü ürünlerinden olan halk türkülerinde, somut-soyut her türlü kültürel mirasımızdan yansımalar yer almaktadır. Örneğin, Kocaeli türkülerini inceleyen çalışmasında Erdal (2017, s. 3) bir zamanlar denize kıyısı olan yerleşim yerlerindeki türkülerde geçen "balıkçılık" mesleğinin kadınlar tarafından öne çıkarıldığını, sanayileşmeyle birlikte değişen sosyoekonomik yapıyla artık fabrikalarda "aylıkçı" olarak çalışanların türkülerde yerleştiğini veya Kocaeli türkü sözlerinde yer alan somut kültür öğelerinden giyim kuşamla ilgili yörede bir gelenek olan gelinin üç eşarp üst üste bağlanması ritüelinin kültürel ipuçları barındırdığını belirtmektedir. Aliağaoğlu (2018) da Erzurum türkülerinden yararlanarak, coğrafi bakış açısıyla Erzurum ve çevresinin gerek fiziki ve gerekse beşeri nitelikli özelliklerini incelemiş ve şehrin kimliğini oluşturma çalışması yapmıştır.

Gaziantep deyince akla ilk gelenler; *Giderim dur diyen yok/ Kebap oldum yiyen yok*^x veya *Antepli dedikleri/ Lahmacun yedikleri/ Çok hoşuma gidiyor/ Ah yorum dedikler*^{xi}, dizeleri ile *İhtiyar edemin merdivenden çıkışı/ Baklava yerken yuvarlandı ön diş*^{xii} diyen veya "*Sabah pazara varayım/ Dişine fıstık alayım*^{xiii} ya da *Ceviz içi badem de vay fıstık*^{xiv} türkü dizelerinde yer alan lezzetli yiyecekleri olacaktır. Gaziantep, lezziz yemeklerinde olduğu gibi eşsiz el sanatları, hamamları gibi ünlü olduğu daha pek çok kültürel birikimi yöre türkülerine yansıtmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Gaziantep civarında 147 anıtsal yapı,

672 sivil mimarlık örneği, 270 arkeolojik sit ve hiçbir gruba dâhil edilemeyen 4 adet olmak üzere toplamda 1093 adet taşınmaz kültür varlığı mevcuttur (<https://gaziantep.ktb.gov.tr>). Şehrin ünlü hamamlarını günümüzde popüler olan “*Antep’in Hamamları*” türküsüyle bilmeyen yoktur. Benzer şekilde, *Ey hamamcı bu hamama güzellerden kim gelir*^{xv} ve *Bir hamam yaptırırım altı köşeli/ Altı mermer üstü sedef döşeli*^{xvi} türküsü de iyi bilinen Gaziantep türkülerindedir.

Gaziantep bugün dünya iplik piyasalarında söz sahibi bir konumdadır. Gaziantep’in yıllar öncesinden başlayıp süre gelen iplikle uğraşısını *Alatirik söndü kalhın haşıla*^{xvii}/*Haşılı da getirin çökün başına/ Çifte kurşun değsin nezzik daşına*^{xviii}/*Gözlerin kör ola ölesin usta/ Böyle zulüm m’olur teze halfiye*^{xix} dizeleriyle haşıl türküsü pek güzel anlatmaktadır. Üretilen ipliklerde dokunan kumaşlar arasında *Uzun boya kutnu diktim/ Giymez misin gelin Döne*^{xx} türküsünde de söz edilen ve sadece Gaziantep’e özgü geleneksel “kutnu” kumaşı oldukça ünlüdür.

Dokumacılık Gaziantep halkının yıllar boyu, ciddi bir geçim kaynağı olmuştur. İşte *Şingir mungır çul dokudum/ Ben ağamın tazısına*^{xxi} türküsü dokumacılıktan dem vururken, *Evlerinde bir ipekten halı var/ Şeker yemiş dudağında balı var.*^{xxii} diyen ve hazin bir aşk öyküsünden ortaya çıkan türkü de halı dokumacılığına işaret eder. Ayrıca, *Altıma açtılar kara göz kilim/ Urğuma koydular bal dilim dilim/ Altıma açtılar kara göz halı/ Urğuma koydular şekerle balı/ Altıma serdiler bir ince ipek/ Urğuma koydular bal petek petek*^{xxiii} diyen türkü dizeleri de halı ve kilim dokumacılığının türkülerine yansıyan örneklerindedir.

Gaziantep, ilk örnekleri insanlığın var olduğu dönemden başlayan, doğa koşullarına bağlı olarak giyinmek, örtünmek ve süslenmek amacı ile oluşturulan el sanatları ürünleri yönünden zengin bir çeşitliliğe ve köklü bir geçmişe sahiptir. Yıllar önce Mine adında bir kızın kendisine dokuduğu kuşak, Âşık Hacı'nın çok hoşuna gitmiş ve bu memnuniyetini de *Nice türlü hüner gelir elinden/ Gümüşlensin on parmağı Mine'nin*^{xxiv} dizelerinin yer aldığı bir türküyle yakmıştır. Gaziantep, dokuma ürünlerinde olduğu kadar gümüş işlemeciliği ve ürünleriyle de meşhurdur. *Kaleden iniş m’olur/ Ham demir gümüş m’olur*^{xxv} diyen türkü gibi *Ben yâre yaptırırım bir gümüş sini/ Üstüne yazdırdım anam yârin ismini*^{xxvi} diyen ve *Karşıdan gelir de eli develi/ Sevdiğim güzel de gümüş kemer bağlamış da gene gözü sürmeli*^{xxvii} veya çorbaya, pilava adını verecek filmlere, türkülerine konu olacak kadar kültürümüzde efsaneleşen Gaziantep'in Oğuzeli ilçesinin Uruş köyünden, Suriye'ye gelin edilince *Ezo Gelin çık Suriye Dağları'nın başına/ Güneş vursun kemerinin kaşına* diyen türküler Gaziantep'in hem gümüş işlemeciliğini hem de yöresel kadın giysilerinin vazgeçilmez aksesuarı gümüş kemer geleneğini yansıtmaktadır.

Ait oldukları toplumda geçmişe özgü kültürel değerler olarak görülen halk danslarının en yaygın formları halay, zeybek, bar, horon, Kafkas, karşılamadır. Söz konusu formlar genellikle bölgelere göre farklılıklar gösterir. Gaziantep'te oynanan halk oyunlarının da halay formunda danslar olduğu; *Ben halayın başıyam le le/ İncili küpe kaşıyam.*^{xxviii} türkü dizesinden, *Aman yaslıyım da taman ben de bu halaydan/ Gelin tutamam hele tutmama zalim tutamam.*^{xxix} diyen türküden, *Şu halaydan dutmuş da gelinler kızlar/ Şu düğünden dutmuş da gelinler kızlar/ Hiç biri de gene nazlı yare benzemez.*^{xxx} veya *Hastayım yokuş çıkamam/ Yaslıyım çiçek takamam/ Benim yarım yok burada/ Ben bu halaydan tutamam.*^{xxxi} diyen türkü dizelerinden kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Halkın bağrında üretilip günümüze ulaşan, doğumdan ölüme kadar insanı ilgilendiren her şeyi konu edinen türkölere kulak vermek daha ziyade geçmişteki ataların deneyimlerini dinlemek, onların seslerine kulak vermek, yaşam tecrübelerinden yararlanmak demektir. Bize ulaşan ve hayatın tüm boyutlarıyla yer aldığı türkölümüzün, gelecek nesillere iletilmesi toplumsal yapımızın temellerinin korunup sürdürülebilirliği için önemlidir. Zira önceleri sadece mahalli özellikler gösteren türköl zamanla millî kimliğin bir parçası olmuşlardır. Bu bağlamda, ait olunan kültürün öğretilmesinde türkölün kendisi, başlı başına bir öğretmendir. Özellikle tavsiye verme, hayatı öğretme çabasıyla söylenmiş türköl de bulunmaktadır. Bu türkölde bireyi eğitime, daha erdemli kılma ve daha akılcı davranmaya yönlendirme gayreti dile getirilir. İşte Gaziantep'in 'Gafil Gezme Şaşkın' türkölü de: *Sen söylersin söz içinde sözün var/ Çalarsın çırparsın oğlun kızın var/ Şu dünyada üç beş arşın bezin var/ Tüm bedesten senin olsa ne fayda.*^{xxxiii} diyerek gençlere öğüt verir.

Gaziantep coğrafi, ekonomik, siyasi ve sosyokültürel yapısının kodlandığı zengin bir türköl birikimine sahiptir. Bu çalışmada, yöresi Gaziantep olarak bilinen türkölardan anlatı ile kültürel öğelerle bağlantılı örnekler seçilerek kullanılmıştır.

Sonuç

Türk sözlü geleneğinde oluşan ve gelişerek süregelen hem toplumsal hem de bireysel olarak duyguların paylaşıldığı masal, destan, ninni, mani gibi kültürel belleği oluşturan kaynaklardan biri de halkın ortak sesi olan türkölardır. Anadolu halkı kahramanlık, vatan sevgisi, kara sevda, iş hayatı, gurbet, hasret, geleneksel yapı gibi hayatın muhtevasını olduğu gibi türkölüne yansıtmıştır. Öyle ki, geçmişle ilgili kitaplarda bulunmayan detayların türkölarda yaşayıp barındığı görülmektedir.

Türköl bir toplumun karakteristik özelliklerini, yönelimlerini gösteren en samimi anlatım aracıdır ve kökleri oluştukları toplumun içinde saklıdır. Halkın yalın diliyle oluşan, hayatı kendilerine göre yorumlayış tarzını ortaya çıkarır. Türkölün sınır tanımaz biçimde söylenmeyi söyleme, haber verme, ilan etme, isyan etme, halkı uyandırma, millî duyguları canlı tutma, eğlendirme, ders verme gibi pek çok ve değerli işlevleri vardır. Türköl bize atalarımızdan kalan kültürel miraslarımızdır.

İnsanoğlunun geliştirdiği en önemli iletişim yöntemlerinden birisi de sesidir. Türköl, su gibi berrak ifadeleri müziğin büyümlü ezgileriyle buluşturan Türk halkının saf ve temiz sesidir. Bu sese kulak vermek, toplumu oluşturan temelleri anlamaktır. Kültürün etkili bir şekilde aktarım araçlarından olan müzik ve edebiyata ait unsurlar Türk halk biliminin inceleme sahalarıdır ve bu bağlamda müzik ve edebiyatın buluştuğu ortak alanda olan türköl ise halk bilgisini araştırabilmek için önemlidir.

Türköl bize ulaşan geçmişimiz ve geleceğe ait kültürel birikim miraslarımızdır. Bu bağlamda, geçmişin izlerini taşıyan türkölümüzün başta Türkçe, tarih, müzik, coğrafya gibi derslerde olmak üzere her boyutta ve platformda gündeme taşınıp unutulmasını, kaybolmasını engellemek bizi biz yapan temel yapıyı koruyabilme adına önemlidir. Zira toplumu oluşturan bireylerin aidiyet duygusu geliştirebilmeleri geçmiş ile şimdiki zamanın birleştirici gücü olan kültürene sahip çıkması ve geleceğe aktarmasıyla mümkündür ve Anadolu insanının geçmişi, gelenekleri, inançları, yaşamı, dili kısaca kendine özgü ve köklü yapısı türkölünde yer alır. Bu türköl onun kimliğidir, aynasıdır. Pek çok konuda olduğu gibi halk müziğinde de devamlılık

geçerlidir ve zamanla yeni türküler yakılacak, her nesil kendi türküsünü söyleyecektir. Ancak anadili gibi Türk kültürünü barındıran türkülerin de korunması ve yeni kuşaklara öğretilmesi önemlidir.

Kaynaklar

- Aliğaoğlu, A. (2018). Türkülerde Erzurum: Bir şehir kimliği çalışması. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 44, 14-25.
- Aydoğdu, C. (2010). Bir türküyü sır verdim âleme dedi beni. *Türk Yurdu Dergisi*, 269, <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1822>
- Basat, E. M. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek, *Millî Folklor*, 100, 61-71.
- Bekki, S. (2004). *Baş yastıkta göz yolda Sivas türküleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda Türk halk edebiyatı* (1. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Carney, G. O. (1980). Country music and the south: A cultural geography perspective. *Journal of Cultural Geography*, 1(1), 16-33.
- Carney, G. O. (1987). *The sounds of people and places: Reading in the heography of American folk and popular music*. Boston: University Press of America.
- Carney, G. O. (1998). Music geography. *Journal of Cultural Geography*, 18(1), 1-10.
- Ekici, M. (2000). Halk, halk bilimi ve halk bilgisi üzerine bir deneme. *Millî Folklor*, 45, 2-8.
- Drum, S. L. (1971). Country and western music as educational media. *Journal of Geography*, 70(8), 314.
- Erdal, G. (2019). Yeni derlenen Kocaeli türkülerinin kültürel özellikleri. *Görünüm Dergisi*, 5(6), 31-44.
- Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52369/gaziantep-tasinmaz-kultur-varliklari-ve-sit-alanlari.html>
- Gökşen, C. ve Gökşen, R. (2016). Dağın türkülere mitik bir öge olarak yansması. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, 7, 1599-1618.
- Güneş, M. (2010). Türkülerimize dair. *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 269. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1837>
- Kalfa, M. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde sözlü kültür unsurlarının kullanımı. *Millî Folklor*, 97, 167-177.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 82, 19-31.
- Kong, L. (1995). Music and cultural politics: Ideology and resistance in Singapore. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 20(4), 447-59.
- Kong, L. (1996). Making music at the Margins? A social and cultural analysis of xinyao in Singapore. *Asian Studies Review*, 19, 99-124.
- Küçük, A. (2015). Giresun yöresi kemençecilik geleneği ve bu bağlamda ortaya çıkan türkülerin işlevleri. *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3), 1149-1165.
- Mazırık, Ö. (2017). *Gaziantep türküleri üzerine halk bilimsel bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- McLeay, C. (1994). The "Dunedin Sound": New Zealand Rock and cultural geography. *Perfect Beat*, 2(1), 38-50.
- Mukhitdenova, Maksatovna, B. (2016). Traditional folk, vocal and professional songs as the basis for development and modernization of the new forms of Kazakh musical stage. *IEJME Mathematics Education*, 11(9), 3203-3219.
- Özbek, M. (2010). Türkü deyip de geçme tanı. *Türk Yurdu Dergisi*, 269. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1817>
- Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. (2005). *Millî Folklor*, 65, 160-171. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=65&Sayfa=160>
- Şenocak, E. (2019). Eriştirici/ dönüştürücü bir güç olarak aşk/sevda türküleri. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 18, 45-60.
- Tokel, B. B. (2010). Biz bu türküleri sokakta bulmadık. *Türk Yurdu Dergisi*, 269. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1821>
- Tavenor, J. (1970). Musical themes in Latin American culture: A geographical appraisal. *The Bloomsbury Geographer*. 3, 60-66.
- Turan, Ş. (1990). *Türk kültür tarihi*. Ankara: Bilgi Yayıncılık.
- Waterman, S. (1998). Place, culture and identity: Summer music in upper Galilee. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 23(2), 253-67.
- Vural, F. G. (2011). Türk kültürünün aynası: Türküler. *e-Journal of New World Sciences Academy Fine Arts*, D0068, 6(3), 397-411.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk şiirinde türkü/tanım-tasnif-inceleme-metin*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzel, T. S. (2020). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel aktarım açısından türkülerin önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yurt, B. (2019). *Türkülerde Manisa çevresinin sosyo-kültürel-ekonomik özellikleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Extended Abstract

Culture provides the continuity of a society with its unifying role. The collective acceptance of individuals constitutes cultural identity. This identity is the heritage of our ancestors and the tradition, tradition, art, knowledge, belief, thought, understanding, morality, in short, the whole of our material and spiritual products and values. In this context, our cultural identity determines our perspective that shapes our lives. Every society is remembered with its own culture and has features that distinguish nations from each other. Our ability to sustain our existence uniquely and to ensure our cultural continuity depends on our ability to transfer our cultural codes to new generations. Because in today's globalizing world, the unique cultural elements of the societies that are exposed to the influence of popular world cultures have started to lose their own value over time. The cultural structure that has lasted for centuries and separates societies with its differences, constitutes the heritage of each nation left to future generations. Cultural heritage includes every tangible, intangible value inherited from ancestor to grandchild. In this context, the factors affecting the society's perception of life will of course be reflected in the literary works. Folk songs from the oral tradition of folk literature, which convey the cultural heritage of the Turkish people for hundreds of years, are also very important products in this sense. When examined in detail, it is possible to see crystallized samples of all dimensions of life and the philosophy of Turkish perception of life in the folk songs. In this context, folk songs, which are the common product of music and literature, which are among the absolute needs of human existence, are the expression of the common values of the society. The partnership of literature and music creates the power of folk songs. Its plain, sincere and effective language is one of its most striking features. They are historical and artistic documents that

contain traces of our past that have flowed through the years. The Turkish people expressed their fire of heart, their cry, their joy and their pain in their folk songs, shared their love and secrets that sprouted in their heart, and revealed their heart sincerely in their folk songs. Perhaps it is being able to speak in the language of the heart in its purest form. Is it possible to explain the refusal of a lover more sincerely than I couldn't cope with the damn fate, I begged, I begged, I could not be my mate.

In every period and everywhere Turkish people lived, folk songs have been their common voice. Folk songs are important cultural carriers and sharing the same culture will bring cohesion, convergence and integration between generations. In this sense, folk songs that create a connection between the individual and his ancestors prepare the individual to adapt to the culture of the society he lives in. He absorbs his culture with his folk songs. Although there are clear lines about the grouping of folk songs according to their structure and melodies, grouping them according to their subjects can cause differences due to the feature of a song to contain many topics. Yakıcı (2007:211) classified the folk songs according to the following topics: 1. Love/love themed, 2. Homelessness/separation, longing themed, 3. Cradle / baby/children's songs/lullabies, 4. Death songs/laments, 5 Ceremony (wedding/henna/bride wedding/ bridegroom ballads – feast ballads), 6. Soldier/ Military service, 7. Prison, 8. Event (Historical and social events), 9. On nutrition and food, 10. Work and profession about his life, 11. Praise, 12. 12. Satire / Mocking / Criticism, 13. Complaint, 14. Educational / Instructive, 15. Desire / Wish, 16. Religious / Sufi quality, 17. Folk dance ballads. When the subgroups in the classification of folk songs are examined, it is seen that it covers everything related to human and human life. It is possible to understand the story of a city from the clues in its folk songs that have spread over the years with the voice of its people. The aim of this study is not to examine the functions of folk songs, to compile or classify local folk songs, but to follow the reflection of cultural elements on folk songs with only one city (Gaziantep) originated folk songs. For this purpose, the folk songs of the region were examined and the lines in which cultural characteristics were expressed were exemplified. As a result, it has been determined that the region reflects the changes in architectural structures and social life, marriage ceremonies that are a part of our cultural heritage, dishes, handicrafts for the purpose of covering, protecting and adorning, in short, clues from all elements of daily life in their folk songs.

ⁱ Burada meni böğürtlen değil yöredeki şebboy çiçeğinin adıdır. Antep'te şebboy çiçeğine mentir veya meni denir. Çiçek rengi ile söylenirken özellikle meni olarak telaffuz edilir: al meni, mor meni şeklinde.

ⁱⁱ Repertuar No: 1421, Kaynak kişi: Yöre ekibi, Derleyen: Ahmet Yamacı.

ⁱⁱⁱ Repertuar No: 595, Kaynak kişi: Naciye Duygulu, Hatice Özdemir, Derleyen: Melih Duygulu.

^{iv} Nispet yapmak, inadına iş yapmak.

^v Kaynak kişi: Gülay Özçörekçi.

^{vi} Kaynak kişi: Ahmet Baraklı. Gaziantep'te hâlâ dükkan kepenkleri için daraba sözcüğü kullanılmaktadır.

^{vii} Repertuar No: 2315, Kaynak kişi: Teoman Yazgan, Derleyen: Nurettin Çamlıdağ.

^{viii} Repertuar No: 982, Kaynak kişi: Mehmet Parlaksu, Derleyen: Esat Kabaklı.

^{ix} Repertuar No: 90, Kaynak kişi: Cevdet Günebakan, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..

^x Repertuar No: 2343, Kaynak kişi: Yöre ekibi, Derleyen: Nida Tüfekçi.

^{xi} Kaynak Kişi: Mehmet Yaşar Mazırık, Mazırık, Özge. "Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, 2017:270.

^{xii} Kaynak Kişi: Sevim Küçükkinacı, Derleyen: Özge Mazırık.

^{xiii} Repertuar No: 1031, Kaynak kişi: Azmi Körükçü, Derleyen: Muzaffer Sarısözen.

^{xiv} Repertuar No: 1712, Kaynak kişi: Yöre ekibi, Derleyen: Sadi Yaver Ataman.

^{xv} Repertuar No: 611, Kaynak kişi: Mustafa Çinkılıç, Derleyen: Melih Duygulu.

^{xvi} Öztelli, Cahit. Evlerinin Önü. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1972:90.

^{xvii} Haşılçılık dokumacılığın bugün unutulmuş bir alt mesleğidir. Yıllar önce, henüz otomatik tezgâhlara, makinalara devredilmeden Antep halkının neredeyse yarısının geçim kaynağı dokumacılıktır. Haşılçılık da halkın çoğunluğunun el emeği göz nuru ile işlediği dokumanın özünü oluşturan ipliğin, ham hâlden çıkıp dokumaya hazır hâle getirme işlemidir. Özellikle elleri oldukça yıpratır bu işlem, ipliğin 'haşıl' denilen un ve çiriş karışımı kayısı ağacı sakızı ya da mercimek tutkalı gibi doğal maddelerle sertleştirilmesi ve tekrar masuralara sarılmasıdır. Eskiden Gaziantep'te neredeyse mahallenin bütün kadın ve genç kızları aile bütçesine katkı olsun diye haşılçılık yaparlarmış. Ancak gün ağarırken başlayıp akşamüstü elleri paralanana kadar çalışan kadınların dokumaya hazır hâle getirdiği ipliği teslim alan ustabaşının ücret öderken çıkardığı zorluklar ve zamanla ile dile gelen türkü, işte bu meşakkatli sürece sitem olarak yıllarca Antepli kadınların dillerinde dolanmıştır.

^{xviii} Haşılı iplik işlenirken kullanılan büyükçe yuvarlak ağır taş

^{xix} Ustanın yanında işi öğrenen çırak.

^{xx} Repertuar No: 153, Kaynak kişi: Ahmet Döner, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..

-
- ^{xxi} Repertuar No: 3749, Kaynak kişi: Vedat Kutlar, Derleyen: Melih Duygulu, Yunus Karaca.
^{xxii} Repertuar No: 2283, Kaynak kişi: Fırıncı Tahir, Derleyen: Emin Aldemir.
^{xxiii} Kaynak kişi: Mehmet Ardiç, Derleyen: Ferruh Arsunar. Gaziantep Folkloru, Ferruh Arsunar, TC MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından Seri II Sayı 7, İstanbul, 1962, s. 62-63.
^{xxiv} Kaynak Kişi: Kalkımlı Aşık Hacı.
^{xxv} Repertuar No: 1850, Kaynak kişi: Selahattin Sarıkaya, Derleyen: Yücel Paşmakçı.
^{xxvi} Kaynak Kişi: Ökkeş Koldar, Derleyen: Özge Mazırık.
^{xxvii} Repertuar No: 275, Kaynak kişi: Dilber Ay Bağış, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..
^{xxviii} Repertuar No: 1106, Kaynak kişi: Azmi Körükçü, Derleyen: Muzaffer Sarısözen.
^{xxix} Repertuar No: 400, Kaynak kişi: Ahmet Döner, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..
^{xxx} Repertuar No: 263, Kaynak kişi: Şerif Akbağ, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..
^{xxxi} Repertuar No: 846, Kaynak kişi: Cevdet Günebakan, Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BŞK. THM. MD..
^{xxxii} Repertuar No: 2289, Kaynak kişi: Hasan Hüseyin, Derleyen: Yavuz Top.